

Museu d'Història
de Catalunya

Castell de Miravet

Castell de Miravet

El castell de Miravet forma un gran recinte emmurallat adaptat a la topografia i que, al seu interior, se subdivideix en diferents espais. El recinte sobirà, nucli principal, residencial i representatiu, se situa a la part superior, constituït per un bloc rectangular amb torres als angles i quatre ales disposades al voltant d'un pati central en el qual destaquen el cos de tramuntana, de tres plantes amb una església al primer pis, i la sala del refector a l'ala de llevant. El recinte jussà, a la part inferior, amb edificacions com un graner, una cavallerissa o una cisterna, configura l'albacar, o clos, que descendeix esglaonadament per la muntanya.

SÍNTESI HISTÒRICA

Ibers i musulmans. Les primeres restes trobades en el lloc que ocupa el castell daten del s. II aC, d'un establiment iber. Els vestigis més antics del castell andalusí daten del s. XI. Entre finals del s. XI i principis del XII la fortalesa fou reformada i ampliada, probablement per protegir la frontera d'Al-Andalus de la pressió militar dels comtes catalans. Són d'aquest període part de les construccions del recinte sobirà i les muralles.

Època dels templers i dels hospitalers. A la segona meitat del s. XII i durant el s. XIII es produeix una nova etapa constructiva arran de la conquesta de Tortosa i el seu territori per part del comte Ramon Berenguer IV en el procés d'expansió territorial catalana. Entre el 1151 i el 1153, Miravet i Siurana, els darrers reductes musulmans, són conquerits pels senyors feudals.

Ramon Berenguer IV dóna el castell de Miravet i les terres adjacents a l'orde del Temple. Els templers transformen el castell andalusí en fortalesa templera: entre la segona meitat del XII i el s. XIII es construeix el bloc principal del recinte superior, on hi ha l'església, l'ala del refector i part de les muralles.

Entre els esdeveniments produïts en l'etapa medieval, destaca, el 1307, l'ordre de detenció dels membres de l'orde del Temple per part del rei Jaume II de Catalunya i Aragó i la confiscació de tots els seus béns. Els templers no accepten l'ordre i resisteixen al castell de Miravet, que és assetjat constantment fins a la capitulació, el 1308. Amb la dissolució de l'orde del Temple, les seves possessions passen a l'orde de l'Hospital i el castell de Miravet passa a la jurisdicció del castell d'Amposta. El domini dels hospitalers sobre Miravet es prolonga fins al primer terç del s. XIX. Entre el 1462 i el 1472, durant la guerra de Joan II, els hospitalers

abandonen el castell de Miravet, que passa a mans dels partidaris de la Generalitat catalana. L'exèrcit real aconseguí, després d'un setge, conquerir-lo el 1466.

Del s. XVII al XIX, la construcció del castell s'adequa als canvis tècnics i als nous requeriments militars: durant la guerra dels Segadors la fortalesa s'adapta als usos de l'artilleria.

El 1609 la monarquia hispana ordena l'expulsió dels moriscos dels seus dominis. La població morisca de Miravet, que hi és majoritària, ha d'abandonar la vila i els hospitalers adopten mesures de repoblació.

Entre el 1640 i el 1652, durant la guerra dels Segadors, el castell s'ocupa de manera alterna per les diferents forces. El 1707, durant la guerra de Successió que enfronta l'arxiduc Carles, que té el suport de Catalunya, amb Felip de Borbó, duc d'Anjou, el castell de Miravet és expugnat per l'exèrcit felipista.

El 1835, en el procés de dissolució de l'antic règim, el castell de Miravet deixa de ser un terme senyorial i es ven a particulars.

Guerres carlines. Entre el 1833 i el 1839 es produeix la primera guerra carlina, que enfronta els sectors liberals amb els pretendents carlins. Durant aquest període, el castell de Miravet és ocupat en diverses ocasions per tropes liberals i carlines. Entre el 1872 i el 1876 té lloc la tercera guerra carlina i el 1875 el castell, esdevingut el baluard de les forces carlines, és expugnat per l'exèrcit liberal.

Segle XX. Durant la guerra civil espanyola, Miravet és ocupat per les tropes franquistes a l'abril del 1938 i l'exèrcit republicà el recupera per perdre'l definitivament el mes de novembre. El 1990 els propietaris del castell el donen a la Generalitat de Catalunya, que el declara Bé Cultural d'Interès Nacional i l'obre al públic al juliol del 1994 després d'obres d'excavació i restauració.

GUIA DE VISITA

La visita al castell de Miravet representa una visita al castell templer dels segles XII i XIII. Posteriorment hi va haver modificacions que es poden observar a la planta.

terrasses per salvar els desnivells: una de superior, on hi ha la cavallerissa i una cisterna, una terrassa sud, i aquesta terrassa inferior, on se situaven diverses edificacions modestes, com ara magatzems i corrals, probablement fetes de fusta, i on també hi havia un hort i un oliver destinats al consum intern dels habitants del castell.

1 RECINTE JUSSÀ

El recinte justà és l'avantsala del castell en si (el recinte sobirà) i probablement té el seu origen en l'albacar, o tancat, d'època musulmana. Cobrir amb una murada tota la superfície del turó fins als espadats era una manera d'impedir qualsevol assalt organitzat sobre el recinte sobirà; a més, el tancat servia de refugi per a la gent del poble i el seu bestiar durant els temps difícils.

2 CAVALLERISSA

Els templers conferien una gran importància als cavalls i als seus usos bèl·lics i agrícoles. De tota manera, aquesta construcció semisubterrània rep el nom de cavallerissa a partir d'època moderna, sense que sapiguem exactament quin n'era l'ús durant l'època templera, probablement un gran magatzem. El pis superior podria haver allotjat un graner.

3 TERRASSA INFERIOR

El recinte justà resta dividit en tres

4 TORRE

A més de les cinc grans torres que defensen el recinte sobirà, el castell disposava de quatre torres més per defensar la cara nord del recinte justà, que no rebia la protecció de l'espadat del cantó del riu. Una d'elles se situa a la terrassa inferior i les altres tres, a la terrassa superior. La seva funció principal és la cobertura del camí que condueix a la porta d'entrada al recinte.

5 TERRASSA SUD

Aquesta terrassa tenia tres funcions principals. La primera era salvar el creixent desnivell; la segona, impedir l'accés a la fortificació des de l'espadat, i la tercera, en consonància amb la primera, fer de comunicador amb la terrassa inferior del castell, on es duia a terme bona part del treball del personal laic del castell.

6 RECINTE SOBIRÀ

El recinte sobirà és el castell en si i el reduït principal de defensa. La seva construcció s'estructura al voltant d'un pati on es van bastir les edificacions annexes, de manera que aquestes formen un bastió gairebé monolític i inexpugnable. És una solució defensiva que s'observa en molts castells de Terra Santa.

7 COS DE GUÀRDIA

L'única entrada al recinte sobirà està formada per un passadís que, a la seva dreta, forma una rampa coberta amb volta de canó que condueix al pati d'armes. A la seva esquerra hi ha el petit cos de guàrdia, on s'allotjaven els homes d'armes encarregats de la vigilància. Així doncs, és palès que el propòsit d'aquesta construcció era únicament dificultar a visitants hostils l'accés a les estances del castell.

8 CISTERNA

El caràcter roquer de la immensa majoria de castells catalans impedia l'excavació de pous, de manera que l'abastament d'aigua es confiava a grans cisternes tallades a la roca, destinades a recollir l'aigua procedent de les pluges, a semblança de la majoria de fortificacions de la zona mediterrània, on el clima és predominantment sec.

9 PATI D'ARMES

El pati d'armes era l'espai a partir del qual s'estructurava la vida al castell; com en els claustres monàstics, servia com a via de comunicació entre les diverses parts del recinte sobirà. Avui dia el pati és més gran que a l'edat mitjana, a causa de l'enderroc d'alguns edificis de la banda oest. Des del pati d'armes, a l'ala nord i al pis superior de la galeria, s'observen les finestres de la cambra del comanador, actualment no oberta a la visita.

10 CUINA

La cuina va tenir una importància cabdal en la vida quotidiana de la comunitat templera. Els templers, a diferència d'altres ordes religiosos, tenien llicència per menjar carn tres cops a la setmana, i la dieta que feien anava en consonància amb la seva funció guerrera. Aquí es preparava el menjar per als cavallers, els sergents i el personal adscrit al castell, amb els criats o els esclaus.

11 REFETOR

Aquesta gran sala, a l'època moderna anomenada refetor (o menjador comú), coberta amb volta de canó apuntada, fou amb tota

seguretat utilitzada com a tal durant el període templer. S'assembla molt a altres estances destinades al mateix ús, tant d'alguns castells de Terra Santa com dels més propers de Montsó o Peníscola, tots dos també templers. Durant els àpats era norma que un clergue hi llegís textos pietosos.

12 GRANER

L'alimentació a l'edat mitjana tenia una forta base cerealística, d'aquí que en tot castell hi hagués una construcció dedicada exclusivament a la protecció del gra, ja fos de les inclemències del temps o de les bestioles. Normalment, aquest gra provenia de les terres de la senyoria del castell. Les sitges eren especialment útils en cas de setge, en què es procurava acumular-hi una gran quantitat de provisions.

13 MAGATZEM

Aquest magatzem és, juntament amb el celler i el graner, una de les estances inferiors de l'edifici en les que s'hi deuriem guardar les rendes que la senyoria de Miravet percebia entre els pagesos del seu terme, possiblement queviures salats. També com el graner i el celler, el magatzem és cobert amb una volta de canó de mig punt.

14 CELLER

Situada sota l'església, al segle XVII aquesta gran estança era anomenada celler, tot i que en aquells moments servia principalment de presó. Com a celler, deuria contenir-hi les bótes i els cups destinats al vi, que a l'edat mitjana era un complement dietètic inestimable. Hi ha les restes d'una premsa andalusina.

15 GALERIA

Antigament, a semblança d'altres fortificacions, a aquesta galeria s'accedia des del pati a través d'una escalinata de fusta que es podia desmuntar per facilitar la defensa de la planta noble on hi ha l'església. La galeria servia de petit claustre i aportava il·luminació a l'entrada del temple. És un recurs típic d'alguns castells templers catalans i també de Terra Santa. La galeria té quatre finestres de mig punt i és coberta amb volta de canó de carreus.

16 ESGLÉSIA

La regla templera establia diverses hores canòniques i misses que s'havien de complir a l'església conventual. Segons la documentació conservada, l'església era dotada de rics elements litúrgics; però, pel que fa a la decoració, la regla prescrivia que aquesta havia de ser força austera. Posteriorment, va

prendre ús com a santuari consagrat a la Mare de Déu de Gràcia, l'altar barroc del qual va estar sota la seva advocació, avui desaparegut. De planta basilical, la nau és coberta amb volta de canó lleugerament apuntada. A l'absis, semicircular, hi ha la sagristia i l'accés a un estret passadís que duia a la Torre del Tresor, pràcticament derruïda. Des dels peus de l'església s'accedeix, per una escala de cargol, a la terrassa.

17 TERRASSA

Actualment molt refeta, aquesta terrassa va servir especialment com a punt d'observació, construcció defensiva i canal de comunicació entre les altres defenses superiors. Els seus murs segurament estaven dotats d'espitlleres, des de les quals es podien batre tots els encontorns del castell. Es desconeix si va contenir altres tipus de construccions, preferentment de fusta.

18 CISTERNA

Aquesta cisterna, de la qual només podem observar el forat d'entrada, té unes dimensions molt més grans que la que se situa sota la cuina. En aquest cas 12 metres de llarg per 5 metres d'ample i 6 metres d'alçada. Quedava, però, inutilitzada en cas que un hipotètic enemic ocupés les fortificacions del recinte jussà.

19 BARBACANA

Sovint els castells incorporaven una defensa avançada que oferia un obstacle insalvable als enemics que s'hi atansessin. Tot i que hi ha casos de barbacades més espectaculars, aquesta oferia just el que se n'esperava: impedir que un hipotètic enemic fes un atac directe sobre la porta d'entrada.

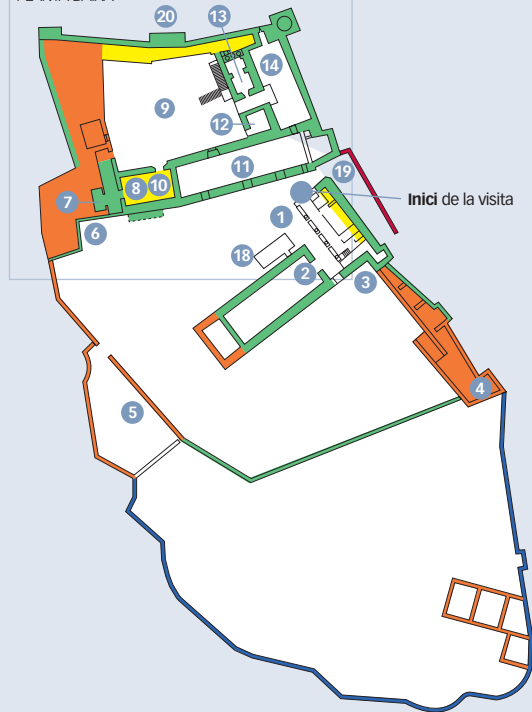
20 MURALLA

Al castell de Miravet podem distingir tres tipus principals de muralla, la primera és la del recinte sobirà, que, amb les torres, forma un reducte gairebé monolític; la segona és la que protegeix el cantó nord del recinte jussà, menys forta que la primera, però que defensava amb eficàcia l'accés al castell per aquella banda, i el tercer tipus és el mur que cobreix els vessants pròxims a l'espadat, molt més dèbil i en alguns llocs ja desaparegut.

Des d'aquest punt, s'observa la muralla del recinte sobirà, de 25 metres d'alçada.

PLANTA BAIXA

Construccions d'època andalusina, s. XI-XII

Construccions d'època templera, s. XII-XIII

Tancament anterior al s. XVII

Estructures de la primera meitat del s. XVII en endavant

Estructures dels s. XVIII - XIX

Serveis complementaris

- Guies sonores

Seus del Museu d'Història de Catalunya

1. Monestir de Sant Pere de Rodes	7. Reial Monestir de Santes Creus
2. Canònica de Santa Maria de Vilabertran	8. Casa Rafael Casanova
3. Convent de Sant Bartomeu de Bellpuig	9. Casa Museu Prat de la Riba
4. Torre de la Manresana	10. Capella Reial de Santa Àgata
5. Seu Vella de Lleida	11. Cartoixa d'Escaladei
6. Castell i Canònica de Sant Vicenç de Cardona	12. Castell de Miravet
	13. Castell Monestir de Sant Miquel d'Escornalbou

Museu d'Història de Catalunya

Plaça de Pau Vila, 3
08003 Barcelona
Telèfon 93 225 47 00
mhc.cultura@gencat.net
www.mhcat.net

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura